भाग २

बौद्धिक मिठाई

आशा भालेकर

म.ग्रं.सं. वाचनालय, ठाणे
विषय : बा.वा
दा. क्र. ९३४४

BVBK-0401344

नितीन
प्रकाशन
पुणे-३०

१३४४ १३४४
दि. दिनांक
१८/२/८४

१३४४ १३४४
दि. दीनांक
१८/२/८९८/२/८२

प्रकाशिका :

सौ. सुधा वसंत गोगटे
नितीन प्रकाशन,
११८२ सदाशिव पेठ
पुणे ४११ ०३०

□ □

द्वितीयावृत्ती १५ मे १९८१

© प्रकाशिकेकडे

□ □

मुद्रक :
दामोदर अनंत घळसासी
वृन्दा प्रिंटर्स
६३५ सदाशिव पेठ
पुणे ४११ ०३०

माझ्या लिखाणाचे
सतत कौतुक करणारे
माझे पितृतुल्यसंबंधी
श्री. विठ्ठलराव ह. खेडेकर
ह्यास
कृतज्ञतापूर्वक

– आशा भालेकर

अनुक्रमणिका

श्रीगणेशायनमः ५
आदर्श मुलगा ३
प्रार्थना ७
शोधा हे लपलेले ८
देशोदेशींच्या लोकोक्ती ९
सुवचने १०
आम्ही कोण म्हणूनि ११
तुम्हाला हे माहित आहे ? १२
राणीचा बाग १२, १३
खेळ खेळूया गमतीचे १२, १३
शोधा हे पशु-पक्षी १६
कोण कोण गेले सहलीला ? १७
गणितातील गंमत– १ १८
तुमचे सामान्य ज्ञान– १ १९
'क'चे कडबोळे २०
'गडी'ची आगगाडी २१
इंग्रजी-मराठी–१ २२
नद्यांच्या काठावरची शहरे २३
शब्दांशी झटापट २४, २५
एतिहासिक स्थळे २६
ओळखा ह्या राजधान्या २७
गणितातील गंमत–२ २८
तुमचे सामान्यज्ञान–२ ९२
'देव'ची देवघेव ३०
'टी'ची पार्टी ३१
इंग्रजी-मराठी–२ ३२
नद्यांच्या काठावरील शहरे–२ ३३
निवडा हे शब्द–१ ३४
शरीरावयवी वाक्प्रचार ३५
शब्दसोपान ३६, ३७
देश आणि राजधान्या–१ ३८
खेळ आणि खेळाडू ३९
सारेच माणसाचा अवतार ४०
प्राण्यांवरून आलेले शब्द ४१
निवडा हे शब्द–२ ४२
शरीरावयवी वाक्प्रचार–२ ४३
थोर देशसेवक ४४
अमर वाङ्मयीन कृती ४५
देश आणि राजधान्या ४६
सांगा पाहू हे पहिल्यांदा ४७
'पर'ची परंपरा ४८
'भू' भगत ४९
शोधा हे शब्द ५०
ओळखा या उपमा ५१
सारे काही प्राण्यांसंबंधी ५२
सारे काही माणसासंबंधी ५३
प्रसिद्ध आत्मचरित्रे ५४
थोरांच्या सहधर्मचारिणी ५५
सामाजिक चळवळींचे पुढारी ५६
बौद्धिक मिठाई भाग–२ ची उत्तरे ५७ ते ६७

श्रीगणेशाय नमः

रिकाम्या जागी योग्य ती अक्षरे भरून सांगा ही देवादिकांची नावे. ज्या ज्या देवतांची ती आहेत त्यांची मूळ नावे डावीकडे दिली आहेत.

गणपती– [वि] घ्न [ह] र्ता

सरस्वती– भा [र] ती

[वा] ग्दे [व] ता

वा [गी] [श्व] री

[वा] ग्व ल्ल [भी]

[हं] स [वा] हि [नी]

ब्रह्मदेव– [ ] स [ ] ह [ ]

[वि] धा [ ]

श्रीकृष्ण– [दा] मो द [र]

रं [ ] [ ] था

शौ [री]

शंकर– [म] हा का [ल]

शू [ल] पा [णी]

[सो] म के [श]

[म] क [र] ध्व [ज]

वृ [ष] भ [ध्व]

श्री [कं] ठ

आदर्श मुलगा

आनंदी असतो

सदा हसतमुख असतो, आणि कुठल्याही परिस्थितीत चेहरा प्रफुल्लित ठेवतो.

सुस्वभावी असतो

आपल्या मनाप्रमाणे गोष्टी झाल्या नाहीत अथवा निर्णय मना-विरुद्ध गेले तरी तो तोल सोडत नाही.

नम्र असतो

यश मिळाले असता चढून जात नाही किंवा आपल्या सहकाऱ्यां-पेक्षा आपण सरस आहोत असे भासवत नाही.

सत्यवक्ता असतो

सत्य सांगताना तो परिणामाची क्षिती बाळगत नाही.

उदार असतो

गुणग्राहक असतो आणि इतरांना यश मिळावे म्हणून मदत करतो.

शिस्तप्रिय असतो

स्वत: शिस्तबद्ध वागून इतरांनाही शिस्त पाळावयास लावतो.

धाडसी असतो

अंतिम विजय मिळेपर्यंत झुंजत राहतो, मग त्याकरिता कितीही पराभव पत्करावे लागोत !

बुद्धिवान असतो

सांगितलेले सारे तो समजावून घेतो आणि शिकवण्यापूर्वीच संबंधित धड्याची ओळख करून घेऊन, तो विचारलेल्या प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर देतो.

धैर्यवान असतो

संकटे कितीही कोसळली तरी डगमगत नाही. धैर्याने त्यांना तोंड देतो.

धीरगंभीर असतो.

यशाने चढून जात नाही किंवा अपयशाने खचून जात नाही.

– अरविंदाश्रमाच्या माताजी

प्रार्थना

" हे परमेश्वरा ! तू माझ्याकरिता ह्या जगात जे काही करावयाचे ठरवले आहेस ते सारे माझ्या भावाला दे. मला तर तू एकटाच पुरेसा आहेस. तुझ्याशिवाय मला दुसरे कुणीही नको.

" हे ईश्वरा ! नरकाच्या भीतीने मी जर तुझी पूजा करीत असेन, तर मग तू मला त्याच नरकाच्या आगीत जाळून भस्म कर. स्वर्गाच्या लोभाने मी जर तुझी सेवा करीत असेन, तर तो स्वर्ग मला तू पारखा कर. पण मी जर केवळ तुझ्याकरिताच तुझी पूजा करत असेन, तर मग मात्र तुझ्या उज्ज्वल सौंदर्याच्या दर्शनापासून तू मला वंचित ठेवू नकोस.

" हे भक्तवत्सला ! तू जोपर्यंत साऱ्या पतितांचे हात धरून त्यांना उठवणार नाहीस, तोपर्यंत तू माझाही हात धरू नकोस. जोपर्यंत तू साऱ्या दुःखी जनांचे अश्रुविमोचन केलेले नाहीस तोपर्यंत तू माझ्या नेत्रांतील आसवांकडेही लक्ष देऊ नकोस. जोपर्यंत तू साऱ्यांच्या हृदयांत प्रेमसिंचन केले नाहीस तोपर्यंत माझे हृदयही वाळवट राहू दे.

" हे प्रभो ! हे पतित पावन होणार नाहीत का ? अश्रूंनी भिजलेल्या ह्या लोकांना शांती मिळणार नाही का ? माझ्या ह्या दुःखी आणि शोकाकुल बंधु-भगिनींत नवा प्राण येणार नाही का ? हे दीनानाथा ! मला तर तू आधार आहेस. पण यांना कोण आहे ?

" हे जगदीशा ! मला ऊंच गगनचुंबी शिखर करू नकोस. मला सपाट, सुपीक शेत कर, म्हणजे मग माझ्यातून, भुकेलेल्यांना अन्न मिळेल. मला महाविशाल, अथांग खारा समुद्र करू नकोस, तर तापलेल्या सपाट जमिनीवरील झरा कर, म्हणजे मग तृषार्त माणसे माझे पाणी पिऊन तृप्त होतील. मला वीरांच्या हातातील तलवार करू नकोस, तर मला साधी, सामान्य काठीच कर, म्हणजे मग माझा आधार घेऊन पतित आणि दुबळे चालतील. "

– सुविख्यात मुसलमान साध्वी राबेया

शोधा हे लपलेले

प्राणी

१. उत्तम गायक जन्मावा लागतो.
२. उमेशला कशात रस नाही.
३. मामा कडवे वाल फार खातात.
४. गरम गरम भज्यांचा स्वाद और.

पक्षी

१. गवळण दूध घेऊन आली का?
२. मांजर आडवी गेली म्हणून का वळायचे?
३. श्रीखंडचा हा नाथांचा नोकर.
४. प्रवासाचा थकवा घालवण्यासाठी आराम करा.

शरीरावयव

१. गुंड्या नावाचा एक पाळलेला कुत्रा होता.
२. बंगाल ही क्रांतिकारकांची गंगोत्री.
३. रोगावर उपाययोजना हवीच.
४. अपराध्याला दंड इष्टच.

फळे

१. जांब गावी रामदास जन्मले.
२. दाराला तू का कडी लावली नाहीस?
३. नाना रंगीत फुलांनी बाग बहरली होती.
४. रुद्राक्षे कोण वापरतात?

भाजी

१. शेक्स्पिअर मुळातच वाचायला हवा.
२. मुले बिघडण्याला काहीदा पालकच जबाबदार असत
३. पुस्तकांची विभागवार यादी पहा.
४. नीलिमा टर उडवण्यात पटाईत.

देशोदेशींच्या लोकोक्ती

लोकोक्ती म्हणजे म्हणी. आपल्या देशातल्या म्हणी कदाचित तुम्हाला माहिती असतील. पण पुढे दिलेल्या साऱ्या म्हणी परदेशातल्या आहेत.

पॅलेस्टाइन

देवाला सर्वत्र जाता येईना म्हणून त्याने माता निर्माण केली.

अरबस्तान

ज्याच्याजवळ स्वास्थ्य आहे, त्याच्याजवळ आशा असते आणि ज्याच्याजवळ आशा असते, त्याच्याजवळ सर्व काही असते.

डेन्मार्क

लक्ष्मी नेहमीच दरवाजा ठोठावते. पण मूर्ख माणसे तिला मुळी घरातच घेत नाहीत.

जर्मनी

कर्ज घेऊन उठण्यापेक्षा उपाशी पोटी झोपलेले अधिक चांगले.

हॉलंड

दारिद्र्य हे आळसाचे पारितोषिक आहे.

इटली

कुठलेही आश्चर्य तीन दिवसापेक्षा अधिक काळ टिकत नाही.

रशिया

सल्ला मसलत देणारे अनेक असतात. पण मदत करणारे थोडे.

चीन

एक माणूस आळसाने जगतो, तर दुसरा भुकेने मरतो.

चेकोस्लोव्हाकिया

वस्तू विकत घेताना डोळ्यांचा उपयोग करा, कानांचा नाही.

अरबस्तान

पुस्तक म्हणजे खिशातला बगीचा.

डेन्मार्क

लांबच्या वायद्यापेक्षा ताबडतोबीचा नकार चांगला.

जर्मनी

जो काही घेत नाही त्याला काही परत करावे लागत नाही.

सुवचन

चार हजार वचनांतून मी फक्त चारच सुभाषिते निवडली आहेत. दोन नित्याच्या स्मरणाकरिता– मालक आणि मृत्यू– आणि दोन विसरून जाण्याकरिता– दुसऱ्यावर केलेले उपकार आणि दुसऱ्यानं केलेला अपकार.

– हकीम लुकमान

वाईट कृत्ये करायची संधी दिवसातून शंभर वेळा येते. पण चांगली कृत्ये करायची संधी मात्र वर्षात एखाद्या वेळेसच येते.

– व्हॉल्टेअर

अज्ञान म्हणजे चंद्र आणि तारे नसलेली रात्र.

– कन्फ्यूशियस

निंदेपासून बचाव करण्याचा सर्वोत्तम मार्ग म्हणजे स्वतःच्या अंगचे दोष काढून टाकणे.

– डेमॉस्थेनिस

एखाद्या मूर्तीप्रमाणेच माणसाचे आयुष्य साऱ्या बाजूंनी सुंदर असायला हवे.

– सॉक्रेटिस

ह्या जगात मी जे काही पाहिले, त्याने मला हेच शिकवले की, जे काही मी पाहिले नाही, त्याच्याकरिता मी जगन्नियंत्यावर विश्वास ठेवावा.

– एमर्सन

जो युद्धक्षेत्रावरून पळून जातो, तो दुसऱ्या दिवशी लढण्याकरिता जिवंत राहतो. पण युद्धात जो धारातीर्थी पतन पावतो, त्याला दुसऱ्यांदा लढण्याकरिता कधीच उठावे लागत नाही.

– गोल्डस्मिथ

आम्ही कोण म्हणूनि...

जगातले सर्वांत मोठे काव्य गणले जायचा मान संस्कृत महा-भारताला मिळाला आहे. ग्रीक भाषेतली दोन महाकाव्ये– इलियड आणि ओडिसी– यांच्या ते सातपट आहे.

❋

जगातील दंतकथांचा मोठा भाग भारतातूनच बाहेर गेला आहे.

❋

दशांश पद्धती शोधून काढावयाचा मान भारतालाच मिळाला आहे. शिवाय बीजगणितही इथेच जन्मले.

❋

प्राचीन लोहाचा उत्कृष्ट नमुना म्हणून दिल्लीतल्या स्तंभाकडे बोट दाखवले जाते. तो आहे इ. स. ३१० मधला. त्याचे वैशिष्टय़ असे की, त्याला गंज चढत नाही. तो २२ फूट उंच असून, त्याचे वजन सहा टन असावे, असे सांगण्यात येते.

❋

भारताची पहिली प्राचीन लिपी 'ब्राह्मी' होती आणि इथल्या वेगवेगळया लिप्या तिच्यातूनच उगम पावल्या आहेत.

❋

जगातले पहिले वर्तमानपत्र भारतात २९ जानेवारी १७८० मध्ये सुरू झाले. ते होते जेम्स हिकीने सुरू केलेले 'बेंगॉल गॅझेट.'

❋

बुद्धिबळाची सुरुवातही भारतातीलच. इथून पुढे अरबस्ताना-तून ते इराणला गेले.

तुम्हाला हे माहीत आहे ?

१. पंजाबमध्ये आहेत इतके कालवे जगात कुठे नाहीत.

२. जमशेटपूर इथे असणारा टाटांचा पोलाद कारखाना भारतातला सर्वात मोठा पोलाद कारखाना आहे.

३. जिथे वृक्ष आणि आगगाड्या नाहीत असे जगातले एकमेव स्थान म्हणजे आइसलँड.

४. जी. आय. पी. (सध्याची मध्यरेल्वे) ही भारतातील सर्वात जुनी रेल्वे आहे. ती १८५३ मध्ये सुरू झाली.

५. ट्रान्स सैबिरिअन रेल्वे ही जगातील सर्वात लांब रेल्वे आहे.

६. इंग्लंडच्या राणीच्या मुगुटात असणारा प्रसिद्ध भारतीय कोहिनूर हिरा गोवळकोंड्याच्या खाणीत मिळाला होता.

७. 'बॉयकॉट' ह्या इंग्रजी शब्दाचा उगम आयर्लंडमधला. कॅप्टन बॉयकॉट नावाच्या घरमालकावर, त्याच्या शेजाऱ्यांनी आणि व्यापाऱ्यांनी सामाजिक बहिष्कार टाकला होता.

८. भारतातील सर्वात उंच पर्वतशिखर नंदादेवी हे २५,६५४ फूट उंच आहे.

९. चहा पिण्याची सुरुवात चिनी लोकांनी प्रथम केली.

१०. एक चौरस मैल क्षेत्रफळ असलेला मोनॅको देश जगातला सर्वात लहान देश आहे.

११. जगात माणसांइतकेच उंदीरही आहेत, असे एका शिरगणतीत दिसून आले आहे.

१२. पहिली मोटरगाडी, ऑस्ट्रेलियात, सिगफ्रीड नावाच्या व्यक्तीने १८७५ मध्ये तयार केली होती.

राणीचा बाग

पुढील आकृतीतील चौकोनात दिली आहेत पशु-पक्ष्यांच्या नावांची अक्षरे. ती जुळवून कशी वाचायची हे कळले तर तुम्हांला राणीच्या बागेतील ह्या तेरा रहिवाश्यांची नावे मिळतील.

१५ हा	१६ मृ	१७ ग	२२ सा	२३ र
१४ श	१३ ट	१८ नी	२१ य	२४ स
११ ळ	१२ वी	१९ ल	२० गा	२५ का
१० का	९ डु	२८ म	२७ व	२६ स
७ ण	८ घो	२९ ग	३२ रा	३३ फ
६ पा	५ घ	३० र	३१ जि	३४ ह
३ ळ्या	४ वा	३७ सां	३६ ण	३५ र
२ ब	३९ र	३८ ब	४३ चा	४४ चि
१ बि	४० क	४१ र	४२ को	४५ ता

१०-११-१२-१३
काळवीट
१४-१५-१६-१७
शहामृग
४०-४१-४२-४३
करकोचा
१-२-३-४-५
बिबळ्यावाघ
१८-१९-२०-२१
नीलगाय
२२-२३-२४
सारस
२५-२६-२७

२८-२९
मगर
३४-३५-
हरण

रविवारी किंवा सुटीच्या दिवशी वेळ कसा घालवावा, असा प्रश्न कधी कधी तुमच्यासमोर उभा राहत असणार. शिवाय नित्याचे तेच तेच खेळ वारंवार खेळायचा तुम्हाला कंटाळा आला असणार. म्हणूनच, काही नवीन खेळ खेळायला मिळावे म्हणून पुढे तसे काही खेळ दिले आहेत.

हसा आणि हसवा

खेळात भाग घेणाऱ्या साधारपणे सहा ते आठ मुलांनी आपल्या पैकी एकाला 'राज्य' घ्यायला लावायचे. इतरांनी अगदी गप्प राहायचे.

खेळाला सुरुवात केल्यानंतर, राज्य घेतलेल्या मुलाने इतरांना कशाही प्रकारे हसवायचा अथवा बोलायला लावायचा कसून प्रयत्न करायचा. पण हे करताना संबंधित मुलाच्या अंगाला मात्र मुळीच हात लावायचा नाही.

राज्य घेतलेल्या मुलाने, एखाद्याला वाकुल्या दाखवून, नाचून नाना अंगविक्षेप करून अथवा पटकन वेडगळ प्रश्न विचारूनही हसायला किंवा बोलायला लावले, तर तो मुलगा 'बाद' झाला असे समजायचे आणि राज्य घेऊन पुढे खेळाला सुरुवात करायची.

कोल्हा, कोंबडी आणि तिची पिल्ले

एका मुलाने व्हायचे कोल्हा, एका मुलीने कोंबडी, इतरांनी तिची पिल्ले. साऱ्या पिल्लांनी कोंबडीच्या कमरेला धरून, एकाच्या मागे एक असे, उभे राहावयाचे. सगळ्यात छोटचा पिल्लाने शेवटी उभे राहायचे. कोल्ह्याने दूर उभे राहावयाचे.

खेळ सुरू झाला की, कोल्ह्याने कोंबडीच्या शेवटच्या पिल्लाला 'पळवायचा' प्रयत्न करायचा, तर कोंबडीने त्याला कसाही प्रतिबंध करायचा.

काही हिकमतीने अथवा हुलकावणीने हे पिल्लू ‘कोल्ह्याने’ पळवलेच, तर तो मुलगा (पिल्लू) बाद समजून, त्याच्या जागी दुसरा लहान मुलगा उभा करून, खेळाला परत सुरुवात करायची.

काही वेळाने कोल्हा आणि कोंबडी यांनी आपापल्या जागा बदलून हा खेळ खेळावा.

गोष्ट रचणे

तुम्ही वाचलेल्या गोष्टींचा उपयोग हा खेळ खेळताना होईल.

साऱ्यांनी गोल बसायचं.

मग एकानं हव्या त्या गोष्टीचं पहिलं वाक्य उच्चारायचं.

त्याच्या पुढल्या मुलानं मग त्या गोष्टीला साजेसं असं पुढचं वाक्य सांगायचं.

तिसऱ्यानं मग त्याच्या पुढील समर्पक वाक्य उच्चारायचं आणि अशा रीतीनं गोष्ट संपेपर्यंत, वाक्य सांगण्याचा क्रम साऱ्यांनी ठेवायचा.

ज्या मुलाला आपल्या स्वत:च्या अनुरूप वाक्यानं गोष्ट पुढं चालू ठेवता येणार नाही, तो मुलगा ‘बाद’ झाल्याचं समजायचं आणि पुढल्या मुलानं ते वाक्य सांगून गोष्ट शेवटपर्यंत नेत पुरी करायची.

समजा, आठ जण हा खेळ खेळत आहेत. त्यांच्यापैकी एक गोष्टीला सुरुवात करतो– “एक होता राजा.”

“लगेच पुढल्या मुलानं म्हणायचं, “त्याचं नाव ठणठणपाळ.”

त्यानंतर तिसऱ्या मुलानं सांगायचं, “ठणठणपाळाला होत्या दोन बायका.”

ताबडतोब पुढच्यानं पुस्ती जोडायची, “एक आवडती आणि दुसरी नावडती.” इ. इ.

अशा रीतीनं मग सारी गोष्ट पुरी करायची.

शोधा हे पशुपक्षी

पुढे दिलेल्या आकृतीत नऊ पशुपक्ष्यांच्या नावांची अक्षरे लपून बसली आहेत. त्या साऱ्या प्राण्यांच्या नावांचे पहिले अक्षर पहिल्या रकान्यात आणि उरलेली तीन– सारी नावे चार अक्षरीच आहेत– दुसऱ्या, तिसऱ्या आणि चौथ्या रकान्यांत अनुक्रमे इतस्तत: पसरून दिली आहेत. शोधून काढता येतील तुम्हाला हे पशुपक्षी ?

१	२	३	४	
अ	ळ	गा	वा	अजगर
क	ल	कं	ग	करकोचा
का	ण	गु	य	काकाकुवा
का	ल	को	ठ	काळविट
बु	ज	कु	ल	बुलबुल
पा	हा	वी	चा	पाणघोडा
नी	ल	घो	र	निलकंठ
नी	र	मृ	डा	नीलगाय
श	का	बु	ट	शहामृग
ग	ब	ळ	र	गवळण
क	व	त	ण	कबुतर

कोण कोण गेले सहलीला ?

सहलीची आखणी झाली होती. वर्गशिक्षकांनी वर्गप्रमुखाला सहलीत भाग घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची नावे टिपून ठेवायला सांगितली. ही सारी आडनावे त्याने त्यांच्यातील अक्षरांची उलटापालट करून लिहिली. ह्या अक्षरांची योग्य जुळणी करून येतील तुम्हाला सहलीत भाग घेणाऱ्या मुलांची नावे सांगता ? फक्त त्या त्या ओळीतल्याच अक्षरांची जुळणी करावयाची आहे हे लक्षात ठेवा.

१	ह	स	बु	स्त्र	द्धे
२	व	ट	प	र्ध	न
३	क	ण	मा	ई	र
४	क	ध	गों	र	ळे
५	क	ल्ह	ट	को	र
६	क	ण	शी	प	र
७	शं	य	न	वै	पा
८	पें	क	र	हु	र
९	क	ग	र	जो	ळे
१०	क	व्हा	र	ग	ण
११	क	र	ह	र	दे
१२	गा	रे	शृं	पु	र

गणितातील गंमत

प्रत्यक्ष करून पाहाच–

१) कुठलीही दोन अंकी संख्या (उदा. १५) तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली (१५१५१५), तर त्या मोठ्या संख्येला ७ आणि १३ ने नि:शेष भाग जातो.

२) कुठलीही पाच अंकी संख्या (उदा. १२३४५) तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली (१२३४५ १२३४५ १२३४५), तर त्या मोठ्या संख्येला ३१ ने नि:शेष भाग जातो.

३) कुठलीही सहा अंकी संख्या (उदा. १२३४५६) तीनदा शेजारी-शेजारी (१२३४५६ १२३४५६ १२३४५६), तर त्या मोठ्या संख्येला १९ ने नि:शेष भाग जातो.

४) कुठलीही सात अंकी संख्या वर सांगितल्या दाखविल्या-प्रमाणे तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली, तर तिला ४३ ने नि:शेष भाग जातो.

५) कुठलीही अकरा अंकी संख्या वर सांगितल्या दाखविल्या-प्रमाणे तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली, तर तिला ६७ ने नि:शेष भाग जातो.

६) कुठलीही वीस अंकी संख्या वर निर्देशिल्याप्रमाणे तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली, तर तिला ६१ ने नि:शेष भाग जातो.

७) कुठलीही बत्तीस अंकी संख्या वर निर्देशिल्याप्रमाणे तीनदा शेजारी-शेजारी लिहिली, तर तिला ९७ ने नि:शेष भाग जातो.

तुमचे सामान्यज्ञान–१

१. 'आशिया' शब्दाचा अर्थ काय ?
२. एखाद्या राष्ट्राची सत्ता समुद्रावर कुठपर्यंत चालते ?
३. हिंदुस्थानला यायचा जलमार्ग कुणी शोधून काढला ?
४. जपानच्या राजाला काय म्हणतात ?
५. पृथ्वीपासून चंद्र किती दूर आहे ?
६. शिरगणती किती वर्षांनी करतात ?
७. 'रोबट' म्हणजे काय ?
८. मानवाचे पहिले हत्यार कोणते ?
९. घड्याळ जास्तीत जास्त पुढे अथवा मागे किती जाऊ शकते ?
१०. शुद्ध सोने किती कॅरटचे असते ?
११. टपालाच्या तिकिटावर स्वत:चे नाव न छापणारा देश कोणता ?
१२. भारतात रेल्वे इंजिनांचा कारखाना कुठे आहे ?
१३. टेलिफोनं तयार करणारा भारतीय कारखाना कुठे आहे ?
१४. जगातले तीन मोठे महासागर कोणते ?
१५. उत्तर ध्रुवावर दिवस किती काळ टिकतो ?
१६. हिंदुस्थानातील सर्वांत लांब नदी कोणती ?
१७. विषुववृत्ताचे अक्षांश किती ?
१८. सर्वात उंच पक्षी कोणता ?
१९. जगातला एक महान शोध लावणाऱ्या स्त्रीचे नाव काय ? कसला शोध तिने लावला ?

BVBK-0401344

‘क’ चे कडबोळे

दिलेल्या अर्थाच्या मदतीने आणि ‘क’ ह्या अक्षरानेच सुरू झालेले फक्त तीनच अक्षरी असे पुढील शब्द शोधून काढता येतील तुम्हाला ?

अर्थ		अपेक्षित शब्द
१. सोने	–	क □ □
२. कळी	–	क □ □
३. लक्ष्मी	–	क □ □
४. तास	–	क □ □
५. लेखणी	–	क □ □
६. पारवा	–	क □ □
७. ठराव	–	क □ □
८. कमंडलू	–	क □ □
९. मिळवता	–	क □ □
१०. वागणूक	–	क □ □
११. अर्धा नारळ	–	क □ □
१२. कापडी भिंत	–	क □ □
१३. रागाची दृष्टी	–	क □ □
१४. लहान मुलगी	–	क □ □
१५. अवश्य काम	–	क □ □
१६. मोठी लाट	–	क □ □
१७. गुणांची पारख	–	क □ □
१८. पायघोळ झगा	–	क □ □
१९. पिंगटरंगी गाय	–	क □ □
२०. लहानसे पूजापात्र	–	क □ □

'गडी' ची आगगाडी

शब्दकोशाप्रमाणे 'गडी' ह्या शब्दाचा अर्थ– मित्र, सोबती, किरकोळ नोकर, भिडू (खेळात), गड्डी, जुडी इ. इ. आता ह्याच 'गडी' च्या मागे फक्त एकच अक्षर जोडून पुढे दिलेल्या अर्थाचे शब्द शोधून काढता येतील तुम्हाला ?

अर्थ		अपेक्षित शब्द
१. तराजू	–	☐ ग डी
२. पागोटे	–	☐ ग डी
३. हस्तभूषण	–	☐ ग डी
४. दगडाचे पात्र	–	☐ ग डी
५. दिखाऊ	–	☐ ग डी
६. टांग	–	☐ ग डी
७. विंचवाची नांगी	–	☐ ग डी
८. स्त्रियांचा खास खेळ	–	☐ ग डी
९. खोलीकरिता दिलेला बेकायदेशीर पैसा	–	☐ ग डी
१०. शेगडी	–	☐ ग डी
११. कांबळे	–	☐ ग डी
१२. कर्णभूषण	–	☐ ग डी
१३. एक झुडूप	–	☐ ग डी
१४. दाट मैत्री	–	☐ ग डी
१५. युक्ती	–	☐ ग डी
१६. पात्रविशेष	–	☐ ग डी
१७. वस्त्रहीन	–	☐ ग डी
१८. मुलांचा खेळ	–	☐ ग डी
१९. फाकल्या पायाची	–	☐ ग डी
२०. मित्र	–	☐ ग डी

इंग्रजी-मराठी–१

काही इंग्रजी अक्षरांच्या उच्चाराने सुरु होणारे दोन-अक्षरी शब्द दिलेल्या अर्थाच्या मदतीने तुम्ही शोधून काढावयाचे आहेत, उरलेले एक अक्षर रिकाम्या चौकोनात भरून. पहिला शब्द सोडवून दिला आहे.

१.	A	क	१ ही संख्या	१६.	K		मोराचा ध्वनी
२.	A		बैलाचा छकडा	१७.	O		प्रवाह
३.	B		ओतीव लोखंड	१८.	O		कल
४.	B		द्वितीया	१९.	O		निर्जन
५.	C		हद्द	२०.	O		चबुतरा
६.	C		प्रामाणिक	२१.	P		ताठा
७.	D		गोंद	२२.	P		आसन
८.	E		धनी	२३.	P		दुःख
९.	E		मुसलमानी सण	२४.	P		थुंकी
१०.	E		येशू ख्रिस्त	२५.	T		टिचकी
११.	G		प्राणी	२६.	T		गुणदोष-विवेचन
१२.	G		खोगीर	२७.	T		शब्दार्थाचे स्पष्टीकरण
१३.	I		मोफत	२८.	Y		तलम वस्त्र
१४.	I		आरसा	२९	Y		वाण
१५.	K		कोणत्या काळी	३०.	Y		मुदतविषयक करार

नद्यांच्या काठावरची शहरे–१

भारतातल्या काही नद्या आणि त्यांच्या काठी वसलेली शहरे यांची नावे विखरून दिली आहेत पुढील दोन विभागांत. पाहा बरे तुम्हांला सांगता येते का कुठले शहर कुठल्या नदीच्या काठावर उभे आहे ते ?

नद्या :

गंगा	गंगा	गंगा	गंगा
गोदावरी	गोमती	कृष्णा	गंगा यमुना सरस्वती
महानदी	मैयानी	सतलज	यमुना
झेलम	तापी	सतलज	हुगळी

शहरे :

अलाहाबाद	कटक	कलकत्ता	कानपूर
चितगाँग	फेरोजपूर	दिल्ली	नासिक
पाटणा	लखनौ	लुधियाना	सुरत
वाराणसी	विजयवाडा	हरद्वार	श्रीनगर

शब्दांशी झटापट

पुढल्या पानावर दिलेले विभाग नीट पाहा आणि साऱ्या सूचना योग्य रीतीने पाळून नेमका शब्द शोधून काढा.

उदा. ' वचनभाक ' हा पहिला शब्द घेऊ. तक्त्यात दाखवल्या प्रमाणे त्यातली दोन अक्षरे अशा रीतीने गाळावयाची आहेत की उरलेल्या अक्षरांची योग्य ती जुळणी केल्यावर आपल्याला 'काव्य' ह्या अर्थाचा शब्द

(अ) सांगा पाहू

अ	ट	क	ळ	पं	च	वि	शी

वर दिलेल्या आठ अक्षरी शब्दाचा अर्थ आहे– तर्क, अनुमान आता ह्या शब्दातील प्रत्येक अक्षराचा उपयोग करून, एक-अक्षरी, दोन-अक्षरी, आणि तीन-अक्षरी, असे किती शब्द तुम्हांला तयार करता येतात.

आमच्या अंदाजाप्रमाणे निदान तीस शब्द तरी मिळतात.

खो	गो	ठो	डो	हो	वो

हे काही खोकला घालवणाऱ्या औषधाचे नाव नाही किंवा जगाच्या पाठीवरील कुठल्या एखाद्या भाषेतीलही हा शब्द नाही.

मराठीतीलच काही अक्षरे निवडून ती अशी एकापुढे एक ठेवली आहेत. हा नवा शब्द धेडगुजरी वाटत असला, तरी त्याच्या प्रत्येक अक्षराला एक निश्चित अर्थ आहे.

सांगता येईल तुम्हाला हा अर्थ– शब्दातल्या प्रत्येक अक्षराचा अर्थ ?

'वचनभाक' हा पाच-अक्षरी शब्द नीट पाहिला असता असे दिसेल की, त्यातील 'च' व 'भा' ही दोन अक्षरे गाळल्यावर, उरलेल्या तीन अक्षरांची (व न क) उलटापालट केल्यावर 'कवन' हा 'काव्य' ह्या अर्थाचा शब्द मिळतो.

अशावरीतीने बाकीचे सारे शब्दही शोधून काढा पाहू.

दिलेला शब्द	गाळावयाची अक्षरे	ह्या अर्थाचा शब्द हवा	शोधलेला शब्द लिहा
१. वचनभाक	दोन	काव्य	कवन
२. लटपटीत	दोन	पडदा	....
३. वतनवाडी	दोन	पतंग	....
४. मंदवासर	दोन	उत्तराधिकारी	....
५. मनमोहन	दोन	वंदन	....
६. रत्नपारखी	तीन	गोडपदार्थ	....
७. शिरसावंद्य	तीन	मतितार्थ	....
८. सामीलनामा	तीन	उत्तम	....
९. शितळचंद	तीन	सैन्य	....
१०. वाणजिन्नस	तीन	आनंदाचा काळ	....
११. लठ्ठंभारती	तीन	कपाळ	....
१२. पाणउतारा	तीन	वरचढपणा	....
१३. मातापितरे	तीन	पर्वा	....
१४. राजीवनयना	चार	अन्न	....
१५. वस्त्रप्रावरण	चार	आवाज	....

ऐतिहासिक स्थळे

पुढे दिसत असलेल्या दोन विभागांपैकी पहिल्यात ऐतिहासिक वास्तूंची नावे दिली आहेत तर दुसऱ्यात त्या जिथे आहेत त्या शहरांची, ह्या दोन विभागांतील गोष्टींची योग्य सांगड घालता येईल तुम्हांला ?

ऐतिहासिक वास्तू	शहरे
१. कुतुबमिनार	चितोड
२. अंबर राजवाडा	दिल्ली
३. ताजमहाल	बनारस
४. विजयस्तंभ	दिल्ली
५. चारमिनार	जयपूर
६. शहीद स्तंभ	अमृतसर
७. आनंद भवन	हैद्राबाद
८. सुवर्णमंदिर	दिल्ली
९. बुलंद दरवाजा	औरंगाबाद
१०. सारनाथ स्तूप	पश्चिम बंगाल
११. शांती निकेतन	दिल्ली
१२. बिबीका मकबरा	अलाहाबाद
१३. गोलघुमट	फतेहपूर–सिक्री
१४. जामा मशीद	विजापूर
१५. लाल किल्ला	आग्रा
१६. चिस्ती दर्गा	लखनौ
१७. इंडिया गेट	अजमेर

ओळखा ह्या राजधान्या

पुढे दिलेल्या दोन विभागांपैकी पहिल्यात आपल्या देशातील सोळा राज्यांची नावे दिली आहेत, तर दुसऱ्यात त्यांच्या राजधान्या. येईल तुम्हाला योग्य सांगड घालता या दोन विभागांची.

राज्ये	राजधान्या
१. आसाम	कलकत्ता
२. आंध्र प्रदेश	जयपूर
३. ओरिसा	चंदिगड
४. उत्तर प्रदेश	मुंबई
५. कर्नाटक	मद्रास
३. केरळ	बंगलोर
७. गुजरात	भुवनेश्वर
८. जम्मू-काश्मीर	गांधीनगर
९. तामीळनाडू	पाटणा
१०. नागा प्रदेश	भोपाळ
११. पश्चिम बंगाल	कोहिमा
१२. पंजाब	श्रीनगर
१३. मध्यप्रदेश	त्रिवेंद्रम
१४. महाराष्ट्र	शिलाँग
१५. बिहार	लखनौ
१६. राजस्थान	हैद्राबाद

गणितातील गंमत–२

प्रत्यक्ष करून पाहाच.

१ × ९ + २ = ११
१२ × ९ + ३ = १११
१२३ × ९ + ४ = ११११
१२३४ × ९ + ५ = १११११
१२३४५ × ९ + ६ = ११११११
१२३४५६ × ९ + ७ = १११११११
१२३४५६७ × ९ + ८ = ११११११११
१२३४५६७८ × ९ + ९ = १११११११११
१२३४५६७८९ × ९ + १० = ११११११११११

१ × ८ + १ = ९
१२ × ८ + २ = ९८
१२३ × ८ + ३ = ९८७
१२३४ × ८ + ४ = ९८७६
१२३४५ × ८ + ५ = ९८७६५
१२३४५६ × ८ + ६ = ९८७६५४
१२३४५६७ × ८ + ७ = ९८७६५४३
१२३४५६७८ × ८ + ८ = ९८७६५४३२
१२३४५६७८९ × ८ + ९ = ९८७६५४३२१

१२३४५६७८९
९८७६५४३२१
१२३४५६७८९
९८७६५४३२१
+२
———————
२२२२२२२२२२

तुमचे सामान्यज्ञान– २

१. जगातले सर्वात मोठे मंदिर कोणते ?
२. शरीरात रक्त किती वेगाने वाहते ?
३. मलेरियाची साथ पसरवणाऱ्या डासाचे नाव काय ?
४. ‘ प्रावदा ’ काय आहे ?
५. सूर्यापासून पृथ्वी किती दूर आहे ?
६. सात महा-समुद्र कोणते ?
७. वर्षातील कोणत्या ऋतूत सूर्य पृथ्वीच्या जास्तीत जास्त जवळ असतो ?
८. उत्तर ध्रुव आणि दक्षिण ध्रुव यांच्यात अधिक थंडी कोणत्या ध्रुवावर असते ?
९. जगातला सर्वात उंच प्राणी कोणता ?
१०. सूर्य उगवतो आणि मावळतो, हे खरे का ?
११. अधिक वेग कुणाचा– प्रकाशाचा की आवाजाचा ?
१२. सगळ्यात कठीण ‘ दगड ’ कोणता ?
१३. कोपर्निकस कोण होता ?
१४. पहिले इंजिन कुणी तयार केले ?
१५. पृथ्वीवर, त्याचप्रमाणे पाण्यातही, सर्वात मोठा प्राणी कोण ?
१६. हत्ती सोंडेने पाणी पितो ?
१७. पृथ्वीला किती ग्रह आहेत ?
१८. भारतात रासायनिक खताचा कारखाना कुठे आहे ?
१९. कुठल्या देशाची राजधानी दरवर्षी बदलण्यात येई ?
२०. ‘ एस्परांटो ’ म्हणजे काय ?

‘ देव ’ ची देवघेव

तुम्हाला करता येईल दिलेल्या अर्थाच्या अनुरोधाने, गाळलेल्या जागी योग्य अक्षरे भरून.

अपेक्षित शब्द	अर्थ
१. देव [ता]	देव
२. देव □	देवाने केलेली
३. देव □	देवाला अर्पण केलेली वस्तू
४. देव □	लग्न-मुंजीस्तव स्थापलेली देवता
५. देव □	चौकी
६. देव □	कोनाडा
७. देव □ □	देवाचे तेज
८. देव □ □	बोरू
९. देव □ □	देवाचे सेवेकरी
१०. देव □ □	आकाशवाणी
११. देव □ □	स्वर्ग
१२. देव □ □	कल्पतरू
१३. देव □ □	मांत्रिक
१४. देव □ □	देण्याघेण्याचा व्यवहार
१५. देव □ □	देवापुढे नाचणारी स्त्री
१६. देव □ □ □	देवाच्या मूर्तीची स्थापना
१७. देव □ □ □	निरुपद्रवी माणूस
१८. देव □ □ □	साधूंच्या नादी लागणे
१९. देव □ □ □	तोफा-बंदुकांचा भडिमार
२०. देव □ □ □	देवपूजा

‘ टी ’ पार्टी

पण शब्दांची. ह्या साऱ्या दोन-अक्षरी शब्दांचे शेवटचे अक्षर आहे, ‘ टी ’. दिलेल्या अर्थाच्या अनुरोधाने पहिले अक्षर रिकाम्या चौकोनात भरून, सांगता येतील तुम्हांला हे शब्द ?

अर्थ	अपेक्षित शब्द
१. रजा	□ टी
२. भाकर	□ टी
३. मुलगी	□ टी
४. टोपली	□ टी
५. मांजरी	□ टी
६. शीळ	□ टी
७. विलंब	□ टी
८. झोपडी	□ टी
९. सर्पण	□ टी
१०. नळ	□ टी
११. लहान पेटारा	□ टी
१२ स्त्री-कलावंत	□ टी
१३. काळी टिकली	□ टी
१४. संन्याशाचे वस्त्र	□ टी
१५. लहान वाडगा	□ टी
१६. सुगंधी द्रव्याचा लेप	□ टी
१७. पापडाच्या पिठाची गोळी	□ टी
१८. औषधी वनस्पती	□ टी
१९. सहाव्या दिवसाची तिथी	□ टी
२०. अर्भकाचे आरोग्यावह मिश्रण	□ टी

इंग्रजी-मराठी– २

पुढे दिलेल्या तीन-अक्षरी शब्दांचे पहिले अक्षर हे इंग्रजी उच्चाराने सुरू होणारे मराठी अक्षर आहे. त्या शब्दांपुढेच दिलेल्या अर्थावरून येईल तुम्हाला हे अक्षर भरता रिकाम्या चौकोनात ?

१. ☐ कत्र – एके ठिकाणी मिळून
२. ☐ सरी – सिंह
३. ☐ नामा – सुरुवात
४. ☐ ठाणी – थोरली बहीण
५. ☐ चकी – चुटकी
६. ☐ शाळा – लाजलेला
७. ☐ कला – एकटा
८. ☐ वळ – फक्त
९. ☐ ठिका – कुळपरंपरा
१०. ☐ घळ – बारीक प्रवाह
११. ☐ केरी – घडी नसलेला
१२. ☐ शव – विष्णू
१३. ☐ शान्य – उत्तर व पूर्व मधली दिशा
१४. ☐ विका – निर्वाह
१५. ☐ सरी – पडवी
१६. ☐ डका – मेंढा
१७. ☐ डित – गांजलेला
१८. ☐ धवा – जेव्हा
१९. ☐ लट – सर्द
२०. ☐ सर – फुलातला तंतू

नद्यांच्या काठावरील शहरे– २

परदेशांतील नद्या आणि त्यांच्या काठावर वसलेली शहरे ह्यांची नावे विखरून दिली आहेत पुढील दोन विभागात. घाला पाहू ह्या दोघांची सांगड.

नद्या	शहरे
१. टेम्स	ब्रिस्टल
२. मॉस्कव्हा	न्यूयॉर्क
३. सिंधू	चुंगकिंग
४. तैग्रीस	अक्याब
५. कर्णफुली	ड्रेस्डेन
६. काबूल	ब्यूडापेस्ट
७. यांगत्से	बसरा
८. नाइल	न्यू ऑर्लीन्स
९. ऱ्हाइन	कँटन
१०. तैबर	लाहोर
११. रावी	रोम
१२. चुंकिंग	कोलोन
१३. मिसिसिपी	कैरो
१४. तैग्रीस–युफ्राटीस	नान्किंग
१५. डॅन्यूब	काबूल
१६. आईब	चित्तगाँग
१७. इरावदी	बगदाद
१८. यांगत्से–किअँग	कराची
१९. हडसन	मॉस्को
२०. एव्हन	लंडन

निवडा हे शब्द– १

दिलेल्या दोन शब्दांपैकी एकाची निवड करून सांगा ह्या शब्दांचे अर्थ.

१. नटवर	– नटण्याची हौस असलेला / परमेश्वर
२. देववाणी	– आकाशवाणी / देवांची भाषा
३. निर्व्याज	– बिनव्याजाने / निष्कपट
४. परायण	– वारंवार वाचणे / तत्पर
५. सूक्ष्मबुद्धी	– मूर्ख / अति बुद्धिमान
६. लवणशाक	– लोणचे / मिठाची भाजी
७. व्रजांगना	– कठोर स्त्री / गवळण
८. राजराणी	– पट्टराणी / राजाची राणी
९. मसी	– मला / शाई
१०. धनगाडा	– श्रीमंत / पैशाची गाडी
११. भंडावा	– फजिती / भांडण
१२. बसकर	– पुरे कर / आसन
१३. फुलपात्र	– फुलदाणी / रामपात्र
१४. पस्ताव	– सूचना / पश्चात्ताप
१५. बारव	– पायविहीर / बारावा
१६. वेदवती	– ब्रह्मवादिनी / पृथ्वी
१७ क्षेत्रज्ञ	– शेतकरी / परमेश्वर
१८. हाडगळ	– अडगळ / कृश
१९. स्मरणी	– आठवणींचा तक्ता / जपमाळ
२०. रुकार	– संमती / रडगाणे
२१. कार्यलोभी	– कार्य साधून घेणारा / खरा कार्यकर्ता
२२. तगट	– भरजरी वस्त्र / गोणपाट

शरीरावयवी वाक्प्रचार–

पुढील दोन विभागांत विखरून दिलेले शरीरावयवी वाक्प्रचार आणि त्यांचे अर्थ ह्यांची सांगड घालता येईल तुम्हांला ?

वाक्प्रचार	अर्थ
१. कंठी प्राण धरणे	वचनात अडकणे
२. कपाळ काढणे	थोबाडीत मारणे
३. कंबर बांधणे	अनियंत्रित बोलणे
४. कान लांब होणे	नावलौकिकास चढणे
५. गळा गोवणे	कामात कुचराई करणे
६. गाल रंगविणे	पोट भरणे
७. जीभ पाघळणे	वैभवास चढणे
८. डोके उचलणे	विश्वासघात करणे
९. डोळा ओळखणे	तुच्छता दर्शविणे
१०. तोंड घालणे	पूर्णपणे उपभोग घेणे
११. नाक जळणे	अक्कल कमी होणे
१२. पाठ चोरणे	दुर्गंधी असह्य होणे
१३. पाय पसरणे	मध्येच बोलणे
१४. पोट जाळणे	कल जाणणे
१५. मान कापणे	कार्याला सिद्ध होणे
१६. हात ओवाळणे	विशिष्ट हेतूने जिवंत राहणे

शब्दसोपान

समोरच्या पानावर दिलेल्या आकृतीतील अक्षरांच्या मदतीने आणि पुढे दिलेल्या विधानांच्या अनुरोधाने, रिकाम्या खणात अक्षरे भरून, हवे असलेले शब्द शोधून काढा पाहू.

विधाने

१. कर देणारा, २. ठेच, ३. वागणूक, ४. सुसर, ५. तळहात, ६. अग्नी, ७. घट्ट बांधल्याचा वण, ८. इंग्रज, ९. मनोरंजन, १०. चंद्र, ११. पाणिग्रहण, १२. सूर्य, १३. क्रूर माणूस, १४. सांगितलेले काम न करणारा आणि न सांगितलेले काम करणारा, १५. कमंडलू.

(अ) शब्दपट

दिलेल्या विधानांच्या मदतीने योग्य अक्षरे आकृतीत भरून सोडवा हे कोडे. उभे-आडवे शब्द सारखेच वाचले जायला हवेत.

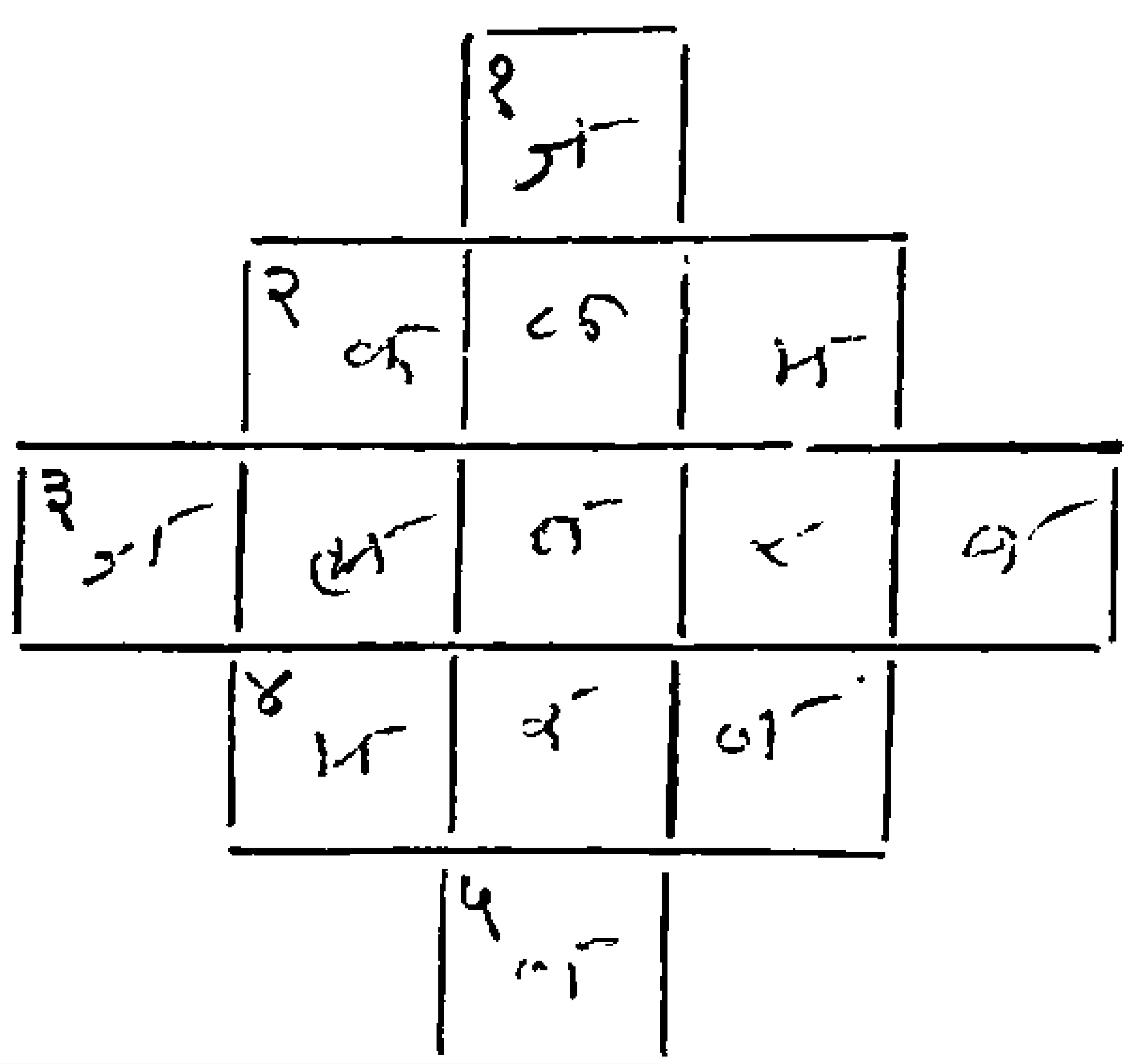

विधाने

१. 'जन्म'मधील पहिला अर्धाभाग.
२. तलवार श्रेष्ठ की......
३. शुद्ध शहरींना क्वचितच येणारी कला.
४. मानवी आयुष्यातील दोन टोकापैकी एक
५. 'बाण'मधील उजवीकडचा अर्धा भाग

शब्दसोपान आकृती

१.					क	र	[illegible]			
२.				[illegible]	क	र				
३.					क	र	[illegible]			
४.				म	क	र				
५.					क	र	[illegible]	[illegible]		
६.			[illegible]	[illegible]	क	र				
७.					क	र	[illegible]	[illegible]		
८.			टो	पी	क	र				
९.					क	र	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१०.		[illegible]	[illegible]	[illegible]	क	र				
११.					क	र	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१२.		[illegible]	[illegible]	[illegible]	क	र				
१३.					क	र	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१४.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	क	र				
१५.					क	र	[illegible]			

देश आणि राजधान्या–१

पुढे दिलेल्या पहिल्या विभागात जगातील काही देश दिले आहेत, तर दुसऱ्या विभागात त्यांच्या राजधान्या. सांगता येईल तुम्हाला कुठल्या देशाची राजधानी कुठली ते ?

विभाग पहिला (देश)		विभाग दुसरा (राजधान्या)	
१. भारत	१६. फ्रान्स	इस्लामाबाद	बगदाद
२. अफगाणिस्तान	१७. स्वीडन	ब्यूनोस आयर्स	रंगून
३. बांगला देश	१८. हंगेरी	जकार्ता	व्हिएन्ना
४. श्रीलंका	१९. बेल्जम	बर्लीन	हवाना
५. जपान	२०. केनया	बर्न	तेहरान
६. ऑस्ट्रिया	२१. डेन्मार्क	नैरोबी	टोकियो
७. इराक	२२. स्वित्झर्लंड	केप टाउन	रोम
८. इटली	२३. अर्जेंटिना	प्राग	पेकिंग
९. पाकिस्तान	२४. इंडोनेशिया	अथेन्स	ओटावा
१०. कॅनडा	२५. पू. जर्मनी	बॉन	पॅरिस
११. चीन	२६. स्पेन	स्टॉकहोम	काबूल
१२. बर्मा	२७. प. जर्मनी	कोपनहेगन	कॅनबरा
१३. ऑस्ट्रेलिया	२८. द. आफ्रिका	ब्यूडापेस्ट	डाक्का
१४. क्यूबा	२९. झेकोस्लोव्हाकिया	माद्रिद	कोलंबो
१५. इराण	३०. ग्रीस	ब्रुसेल्स	नवी दिल्ली

खेळ आणि खेळाडू

पहिल्या विभागात दिलेल्या खेळात दुसऱ्या विभागातील खेळाडूंनी नावे कमावली आहेत. सांगता येईल तुम्हाला कोण खेळाडू कुठला खेळ खेळत होता ते ?

खेळ	खेळाडू
क्रिकेट	आरती साहा, आर कृष्णन्
हॉकी	भरतराम, मिहिर सेन
टेनिस	दारासिंग, बेदी
कुस्ती	गौतम दिवाण, नायडू
गोल्फ	जेंटल, मिल्खासिंग
धावणे	हनीफ, नरेशकुमार
फुटबॉल	करणीसिंग, उधमसिंग
बॅड्मिंटन	बलबीरसिंग, मेवालाल
नेमबाजी	चुनी गोस्वामी, गणपत आंदळकर
टेबल टेनिस	जयदीप मुखर्जी, चंदगीराम
गिर्यारोहण	जर्नेलसिंग, नंदू नाटेकर
जलतरण	ध्यानचंद, पुष्पा आठवले

सारेच माणसाचा अवतार !

अकलेचा खंदक	— मूर्ख, बिनअकली व्यक्ती.
उंटावरचा शहाणा	— मूर्खपणाची मसलत देणारा.
अडणीवरचा शंख	— उच्चपदस्थ मूर्ख.
सांबाच्या पिंडीवरचा विंचू	— मोठ्यांच्या आश्रयाखालील नीच.
बगलबच्चा	— वशिल्याचा माणूस.
गाजरपारखी	— मूर्ख.
गाढवाचा खरारा	— बिनअकली माणूस.
ऋणाईत स्वरूपी	— निरुपयोगी, पण उपद्रवी व्यक्ती.
अलबत्या गलबत्या	— बिन किमतीचा माणूस.
कळीचा नारद	— कलागती लावणारा.
गळग्रह	— डोईजड माणूस.
गाळीव मूर्ती	— अति दुर्गुणी.
बोके संन्यासी	— संभावित कपटी.
जडभरत	— आळशी, सुस्त.
कळसूत्री बाहुले	— स्वाभिमान सोडून दुसऱ्याच्या तंत्राने वागणारा.
खुशालचंद	— विनाकाळजी, सुखविलासी.
चंदुलाल	— चैनी, उधळ्या.
मेषपात्र	— बावळट.
वेडा पीर	— छांदिष्ट.

प्राण्यांवरून आलेले शब्द

आटोपशीरपणे आणि जोरदार रीतीने अर्थ व्यक्त करणारे काही शब्द पुढे पहिल्या विभागात दिले आहेत, तर त्यांचे अर्थ दुसऱ्या विभागात. घालता येईल तुम्हाला सांगड ह्या दोघांची ?

विभाग पहिला

१. कपी, २. काकरव, ३. कोल्हेकुई, ४. ससेमिरा, ५. उंटाचे पिल्लू, ६. गर्द्धेमल्हार, ७. ग्रामकेसरी, ८. बोके-संन्यासी, ९. अल्लाची गाय, १०. सशाची अंधेरी, ११. गाईचे यजमान, १२. माकडाची जखम, १३. गुळावरच्या माशा, १४. घोड्याएवढी चूक, १५. माशाने गिळलेले माणिक.

विभाग दुसरा

१. गरीब, निरुपद्रवी माणूस, २. संभावितपणाच्या नावाखाली कपटी विचार झाकणारा, ३. बाहेरून धैर्य दाखवणारा, पण अंतर्यामी भित्रा, ४. कर्णकटू गायन किंवा कर्कश भाषण, ५. प्रथम प्रिय, पण नंतर त्रासदायक होणारी वस्तू, ६. वेड लावण्याइतकी चिंता किंवा ध्यास, ७. हलकटांनी एखाद्या विरुद्ध केलेली व्यर्थ ओरड, ८. निंदकांनी केलेली निंदा, ९. एखाद्या मंडळातील अत्यंत जुना माणूस, १०. एखाद्याने गिळंकृत केलेली वस्तू परत न येणे, ११. फार मोठी, अक्षम्य चूक, १२. वैभवकाली धरून असणारे, पण विपत्काली सोडून जाणारे लोक, १३. अनेक लोक मध्ये पडल्याने विचका झालेले काम, १४. मूर्ख, बेअकली माणूस, १५. डोळेझाक.

निवडा हे शब्द–२

दिलेल्या दोन अर्थापैकी एकाची निवड करून सांगता येतील तुम्हाला पुढील शब्दांचे नेमके अर्थ ?

१.	उभे पळणे	– एकसारखे पळणे / एकाच जागी पळत राहणे
२.	खऱ्याचे खांड	– नेहमी सत्य बोलणारा / नेहमी असत्य बोलणारा
३.	तिमाजी नाईक	– एक लढवय्या / कवडीचुंबक
४.	काळजीचा धगड	– अतिशय काळजी करणारा / अत्यंत बेफिकीर
५.	जागती निद्रा	– सावध झोप / जागेपणी घेतलेली झोप
६.	पिकले झाड	– म्हातारा माणूस / श्रीमंत, उदार माणूस
७.	चालत्या पायी	– न थांबता / पायी चालत
८.	हस्तसंकोच	– हस्तांदोलन / कृपणता
९.	चांभार चतुराई	– चतुर कारागीर / नसती उठाठेव.
१०.	अंधळयाचा रस्ता	– काळोखाचा रस्ता / सरळ, रुंद मोकळा रस्ता
११.	कक्षाधीश	– जाडजूड माणूस / अत्यंत दरिद्री माणूस
१२.	जमीनदारी मत	– मोठ्या माणसाचे मत / आपमतलबी मत
१३	उभा मार्ग	– हमरस्ता / डोंगरावरचा मार्ग
१४.	अंतरगृह	– खाजगी खोली / स्वयंपाकघर
१५.	ओली ममता	– सात्त्विक प्रेम / वरवरचे प्रेम
१६.	कसूरदार	– अपराधी / चुका करणारा
१७.	ठाण	– मुख्य ठिकाण / कापडाचा तागा
१८.	नाडर	– निर्भीड / थिल्लर
१९.	पव्हणी	– पाहुणी / नौका
२०.	फिरंग	– तलवार / इंग्रज

शरीरावयवी वाक्प्रचार—२

पुढे दोन विभागांत विखरून दिलेले शरीरावयवी वाक्प्रचार आणि त्यांचे अर्थ ह्यांची योग्य सांगड घालता येईल तुम्हाला ?

वाक्प्रचार	अर्थ
१. कंठी प्राण उरणे	वरचढ असणे
२. कपाळ चढणे	पळून जाणे
३. कंबर बसणे	विस्तार करणे
४. कान झाडणे	चरितार्थाचे साधन गमावणे
५. गळा गुंतणे	हीन स्थितीतून वैभवाला येणे
६. गाल फुगवणे	लाच देणे
७. जीभ सोकवणे	उपद्रव होणे
८. डोळे हलवणे	आसन्नमरण होणे
९. डोळा चुकवणे	निराश होणे
१०. तोंड पाघळणे	विनंती अमान्य करणे
११. नाक वर असणे	पेचात सापडणे
१२. पाठ दाखवणे	शेखी मिरवणे
१३. पाय फोडणे	खाण्यास उत्सुक असणे
१४. पोट बुडणे	संमती देणे
१५. मान वर करणे	दृष्टीस न पडणे
१६. हात चेपणे	गुप्त गोष्ट बाहेर पडू देणे

थोर देशसेवक

पुढील आकृतीत दिसत असलेल्या अक्षरांत आपल्या देशातील बारा पुढाऱ्यांची आडनावे लपली आहेत. ह्या अक्षरांची योग्य तशी जुळणी करून, शोधून काढता येतील तुम्हाला हे देशसेवक?

पुढाऱ्यांतील तीन नावे आहेत दोन अक्षरी, पाच आहेत तीन अक्षरी दोन आहेत चार-अक्षरी आणि उरलेली पाच-अक्षरी एकदा वापरलेले अक्षर पुन्हा वापरले जाऊ नये म्हणून त्याच्यावर काट मारा.

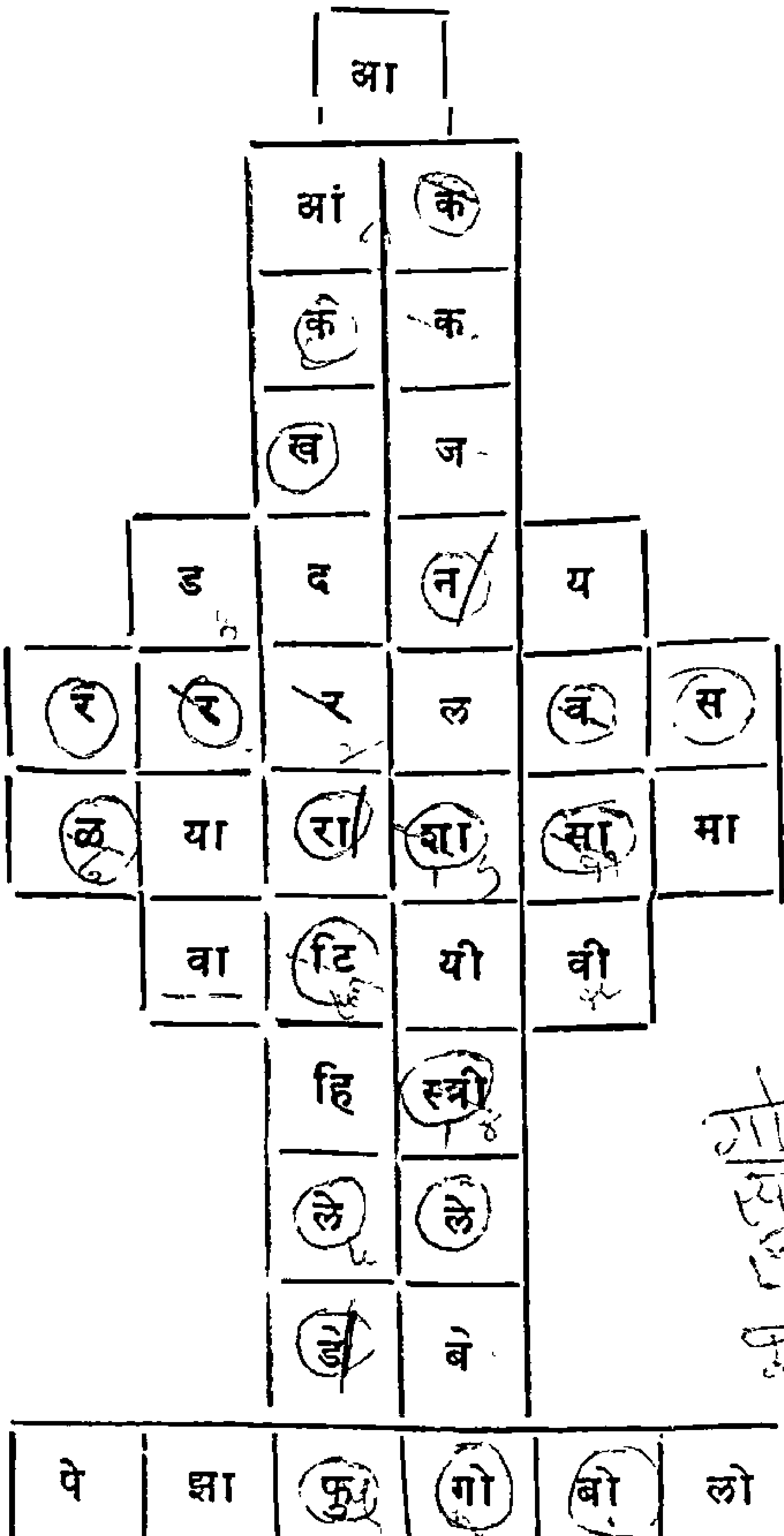

अमर वाङमयीन कृती

व्यास, वाल्मिकी, ज्ञानेश्वर, रामदास, तुळशीदास, विष्णुशर्मा, जयदेव, कालीदास, टागोर, लोकमान्य टिळक, महात्मा गांधी स्वातंत्र्यवीर सावरकर आणि साने गुरुजी यांच्या सुप्रसिद्ध अशा एकेक वाङमयीन कृतीचे नाव पुढे दिसत असलेल्या अक्षरांच्या जंजाळातून नेमकी अक्षरे जुळवून लिहावयाचे आहे. जमेल तुम्हाला हे ? एकूण तेरा पुस्तकं आहेत. चार अक्षरी नावे आहेत पाच पुस्तकांची. सहा-अक्षरी नावे आहेत दोन पुस्तकांची आणि एका पुस्तकाचे नाव आहे आठ-अक्षरी.

प	प्र	प	ज	ज
र	र	म	म	म
त	त	त	त	च
श	य	द	ग	न
ह	ध	ण	घ	दा
मा	मा	मा	हा	ता
भा	गी	गी	गी	ली
रि	री	ची	हि	ई
ज्ञी	वि	रा	रा	तां
गो	मे	तो	ने	चे
स	स	स	यो	बो
न्म	आ	दू	ठे	दे
स्य	श्व	श्या	त्या	ज्ञा

देश आणि राजधान्या–२

पुढे दिलेले देश आणि त्यांच्या राजधान्या ह्यांची सांगड घालता येईल तुम्हाला ?

देश		राजधान्या
१. इस्रायल —	तेल अवीव	लिस्बन
२. आयर्लंड —	डब्लीन	बैरूत
३. थायलंड —	बँकॉक	वेलिंग्टन
४. टर्की —	अंकारा	दमास्कस
५. यू. एस्. एस्. आर.	मॉस्को	लंडन
६. जॉर्डन —	अम्मान	काठमांडू
७. पोर्तुगाल —	लिस्बन	तेल अवीव
८. लेबेनॉन —	बैरूत	डब्लीन
९. न्यूझीलंड —	वेलींग्टन	बँकॉक
१०. सीरिया —	दमास्कस	अंकारा
११. यू. के. —	लंडन	मॉस्को
१२. नेपाळ —	काठमांडू	अम्मान
१३. यू. ए. आर. —	कैरो	बेलग्रेड
१४. पोलंड —	वॉर्सा	वॉशिंग्टन डी. सी.
१५. नॉर्वे —	ओस्लो	दार-एस-लाम
१६. फोर्मोसा —	तायपे	मनीला
१७. युगांडा —	कंपाला	आदिस अबाबा
१८. दक्षिण व्हिएतनाम —	सायगॉन	कैरो
१९. उत्तर व्हिएतनाम —	हनोई	वॉर्सा
२०. युगोस्लाव्हिया —	बेलग्रेड	ओस्लो
२१. यू. एस. ए. —	वॉशिंग्टन	तायपे
२२. तांझानिया —	दार एस लाम	कंपाला
२३. फिलिपाइन्स —	मनीला	सायगॉन
२४. इथिओपिआ —	आदीस अबाबा	हनोई

सांगा पाहू हे पहिले पहिल्यांदा

१. भारतीय प्रजासत्ताकाचे पहिले राष्ट्रपती– राजेंद्रप्रसाद
२. भारतातील घटक राज्याची पहिली स्त्री-मुख्यमंत्री– कृपलानी
३. स्वतंत्र भारताचे पहिले गव्हर्नर जनरल– माऊंट बॅटन
४. स्वतंत्र भारताचे पहिले भारतीय गव्हर्नर जनरल– राजगोपालाचारी
५. काँग्रेसची पहिली स्त्री-अध्यक्षा– ॲनी बेझंट
६. राष्ट्रीय काँग्रेसचे पहिले अध्यक्ष– डब्लू बानर्जी
७. भारतीय प्रजासत्ताकाचे पहिले पंतप्रधान– जवाहरलाल ने…
८. भूदलाचा पहिला भारतीय प्रमुख– जनरल करिअप्पा
९. वायुदलाचा पहिला भारतीय प्रमुख– एअर मार्शल
१०. नौदलाचा पहिला भारतीय प्रमुख– व्हाईस ॲडमिरल कटारी
११. नोबेल पारितोषिकाचा पहिला भारतीय मानकरी– रवींद्रनाथ
१२. आय. सी. एस्.च्या परीक्षेला बसणारा पहिला भारतीय– सत्येंद्रनाथ
१३. भारतीय प्रजासत्ताकाची पहिली स्त्री-पंतप्रधान– इंदिरा गांधी
१४. संयुक्त राष्ट्रसंघटनेतील 'सर्व साधारण सभे'च्या पहिल्या भारतीय स्त्री-अध्यक्षा– विजयालक्ष्मी पंडित
१५. जगातील बिलियर्डसाठी ठेवलेली ढाल जिंकणारा पहिला भारतीय– विल्सन जोन्स
१६. माउंट एव्हरेस्टवर पाय ठेवणारा पहिला भारतीय वीर– तेनसिंग
१७. इंग्लिश खाडी पोहून जाणारा पहिला भारतीय पुरुष– मिहीर सेन
१८. इंग्लिश खाडी पोहून जाणारी पहिली भारतीय महिला– आरती

' पर 'ची परंपरा

दिलेल्या अर्थाच्या मदतीने आणि अपेक्षिल्या प्रमाणे, ' पर ' ह्या शब्दापुढे, एक आणि दोन अक्षरे जोडून, नवीन शब्द तयार करता येतील तुम्हाला ?

अपेक्षित शब्द	अर्थ
१. पर डी	– करंडी
२. पर त्र	– अन्यत्र
३. पर वा	– काळजी
४. पर म	– अत्युच्च
५. पर शू	– कुऱ्हाड
६. पर का	– अनोळखी
७. पर ति	– उपरती
८. पर तं	– पलिकडील
९. पर स्व	– दुसऱ्याचे धन
१०. पर डे	– तराजूचे पारडे
११. पर को ट	– तट
१२. पर मो क्ष	– मोक्ष
१३. पर वँ ड	– दुर्दशा
१४. पर तं प	– उजळणी
१५. पर भा शा	– परस्पर
१६. पर का डे	– नवलाई
१७. पर च क्र	– शत्रूची स्वारी
१८. पर वा ना	– परवानगी
१९. पर दे शी	– दुसऱ्या देशाचा
२०. पर मा णू	– अतिसूक्ष्म अंश

‘ भू ’ भगत

‘ भू ’ म्हणजे पृथ्वी. पण ह्याच अक्षरापुढे फक्त दोन अक्षरे ठेवली असता किती वेगळ्या अर्थाचे शब्द बनतात ! पुढे दिलेल्या अर्थाच्या मदतीने, रिकाम्या चौकोनांत योग्य ती अक्षरे भरून, ‘ भू ’ ने सुरुवात झालेले हे सारे तीन-अक्षरी शब्द शोधून काढता येतील तुम्हाला ?

अपेक्षित शब्द		अर्थ
१. भू [कं] [प]	–	धरणीकंप
२. भू [मि] [का]	–	नटाचा वेश
३. भू [दा] [न]	–	जमीन-दान
४. भू [पृ] [ष्ठ]	–	पृथ्वीचा पृष्ठभाग
५. भू [मि] [ती]	–	जमिनीची मापणी
६. भू [ता] [त्मा]	–	प्राणिमात्राचा आत्मा
७. भू [दा] [स]	–	जमीनदाराचा नोकर
८. भू [प] [र]	–	जमिनीवर फिरणारे
९. भू [मी] [धा]	–	गावचा पाटील
१०. भू [गो] [ल]	–	भूवर्णन
११. भू [तो] [डी]	–	भूतबळी
१२. भू [ ] [ ]	–	ब्राह्मण
१३. भू [ध] [र]	–	पर्वत
१४. भू [प] [ती]	–	राजा
१५. भू [लो] [क]	–	इहलोक
१६. भू [illegible] [illegible]	–	शेतकरी
१७. भू [रु] [ह]	–	वृक्ष
१८. भू [षा] [णा]	–	अलंकार
१९. भू [ग] [र्भ]	–	पृथ्वीच्या पोटातील आग
२०. भू [शी] [र]	–	जमिनीचे समुद्रात गेलेले टोक

शोधा हे शब्द

विधाने आणि शोधावयाच्या शब्दात दिलेली अक्षरे ह्यांच्या साहाय्याने शोधून काढता येतील मूळ शब्द तुम्हाला ?

विधाने	शोधून काढावयाचे शब्द
१. किरकोळ, सुट्टे पैसे	– प [र] चु [र] ण
२. कोमट	– स [र] ग [र] म
३. ठराविक मंत्रजप	– पु [र] श्च [र] ण
४. धमकावणी	– द [र] डा [व] णी
५. ऐन तारुण्य	– भ [र] न [व] ती
६. देवांगना	– सु [र] यु [व] ती
७. फजिती	– हु [र] रे [व] डी
८. सूर्योदय ते सूर्यास्तापर्यंतचा काळ	– सौ [र] दि [व] स
९. पोकळ, असंबद्ध बडबड	– भा [क] ड [क] था
१०. निढावलेला	– नि [ग] र [ग] ट
११. मोठ्या समुद्रात हिंडणारी	– सा [ग] र [गा] मी
१२. परमेश्वर	– न [ट] ना [ट] की
१३. कुंपण घालणे	– बां [ध] बं [दि] स्ती
१४. जिकडे तिकडे	– स [भै] रा [भै] री
१५. पुनर्जन्म	– न [व] जी [व] न
१६. दासी	– प [री] चा [री] का
१७. उत्कर्ष, विपुलता	– फ [ल] फ [ला] ट
१८. रुक्ष	– र [ख] र [खा] ट
१९. आईबाप	– मा [ता] पि [त] रे
२०. वाईट वर्तनाचा	– दु [रा] च [र] णी

ओळखा ह्या उपमा

पुढे दिलेल्या सांप्रदायिक उपमांत फक्त उपमान दिलेले नाही. ते किती अक्षरांचे आहे ते रिकाम्या चौकोनांवरून समजून येईल. सांगता येतील तुम्हाला उपमा ? मोकळ्या चौकोनांत ती अक्षरे भरा.

१. □ □ □ – सारखी लोचट (पोळी)
२. □ □ – सारखा लाल
३. □ □ □ – सारखे पांढरे स्वच्छ (तूप)
४. □ □ – सारखा पांढरा फटक
५. □ □ □ – सारखा काळा
६. □ □ – सारखा बळकट (शरीर)
७. □ □ □ – सारखा दीर्घद्वेषी
८. □ □ – सारखे गार अंग
९. □ □ □ □ – सारखा रागीट
१०. □ □ □ □ □ – सारखा लाजणारा
११. □ □ □ □ – सारखा बिलगणारा
१२. □ □ – सारखा चरणारा (माणूस)
१३. □ □ □ – सारखा दडदडीत
१४. □ □ – सारखा कडू
१५. □ □ □ – सारखी सुंदर (मुलगी)
१६ □ □ – सारखा दात धरणारा
१७. □ □ □ – सारखी मऊ पोळी
१८. □ □ – सारखा पीळदार
१९. □ □ □ – सारखा गोड बोलणारा

सारे काही प्राण्यासंबंधी

+ आपल्या जंगली जीवनात हत्ती कित्येक महिने बसत नाही. एखाद्या मोठ्या झाडाच्या आधाराने तो उभ्या उभ्या झोप घेतो.

+ सर्व प्राण्यांत जिराफ हा एक असा प्राणी आहे की, तो कुठल्याही प्रकारचा आवाज काढत नाही. याचे कारण असे सांगण्यात येते की, जिराफाला स्वरयंत्रच नाही.

+ ससा हा जन्मतःच आंधळा, बहिरा आणि 'नुसता गोळा' असतो. दहा दिवसांनंतर ह्या साऱ्या गोष्टी त्याला प्राप्त होतात. शिवाय त्याचे आयुष्यही सर्व प्राण्यांत कमी– फक्त पाच वर्षांचे– असते.

+ जगात तीन हजार प्रकारच्या माशा आढळतात.

+ मोठ्या अजगराचे वजन जवळजवळ तीन मणांपर्यंत असते.

+ हत्ती, जिराफ, गोरिला, गेंडा वगैरे 'मोठे' प्राणी शाकाहारीच आहेत.

+ केवळ सरडाच रंग बदलतो, त्याची मादी नाही.

+ कस्तुरी मृगाच्या मादीला शिंगेही नसतात आणि दातही नसतात.

+ जंगली जनावरांचा सर्वात मोठा वैरी म्हणजे जंगली कुत्रा.

सारे काही माणसासंबंधी

+ माणसाला डोळे मिटून सरळ चालता येत नाही.

+ मानवाचा 'प्राण'च असलेल्या हृदयाचे वजन सर्व शरीराच्या फक्त ०.४० टक्केच असते.

+ मानवाच्या तोंडून बाहेर पडणारा प्रत्येक शब्द उच्चारायला निरनिराळ्या ७२ स्नायूंची मदत लागते.

+ मानवाच्या केसाची जाडी ०.००५ मिलिमीटरपासून ते ०.६ मिलिमीटरपर्यंत असते.

+ सात वर्षांत मानवी शरीर पार बदलून, रक्ताचा एकही जुना थेंब शरीरात शिल्लक राहत नाही.

+ हसताना माणसाला आपल्या १३ स्नायूंची मदत घ्यावी लागते, तर रागाच्या वेळी ५० स्नायूंना काम पडते.

+ सर्व साधारण मानवाच्या शरीरातील रक्त चोवीस तासांत जवळ जवळ १००,००० मैल प्रवास करते. आराम करत असताना ह्या रक्ताचा वेग एवढा वाढलेला असतो की, पायाच्या अंगठ्यापासून ते हृदयापर्यंत आणि तिथून परत मूळ जागी यायला रक्ताला फक्त एक मिनिट लागते.

+ चोवीस तासांत मानव सर्व साधारणपणे २३,२४० वेळा श्वासोच्छ्वास करतो. ह्याच कालावधीत वीस घनफूट एवढा प्राणवायू आपण आत घेत असतो. उभे असताना मिनिटाला दोन गॅलन, चालताना चार गॅलन आणि धावताना आठ गॅलन हवा आपण शरीरात घेत असतो.

प्रसिद्ध आत्मचरित्रे

मराठीतील काही प्रसिद्ध आत्मचरित्रे आणि त्यांचे लेखक ह्यांची गफलत करून पुढील दोन विभागांत ती दिली आहे. सांगता येईल कुणाचे आत्मचरित्र कोणते ते ?

लेखक		आत्मचरित्राचे नाव
१. आचार्य अत्रे	–	दुधाची घागर
२. रँग्लर र. पु. परांजपे	–	माझी संसारयात्रा
३. ल. रा पांगारकर	–	बहुरूपी
४. श्री. म. माटे	–	माझ्या आठवणी
५. न. चिं. केळकर	–	कृष्णाकाठची माती
६. धों. के. कर्वे	–	स्मरणसाखळी
७. लक्ष्मीबाई टिळक	–	सांगते ऐका
८. व. शां. देसाई	–	कऱ्हेचे पाणी
९. वि. दा. सावरकर	–	दिवस असे होते
१०. ग. त्र्यं. माडखोलकर	–	नावाद ८९
११. रोहिणी भाटे	–	चित्रपट
१२. हंसा वाडकर	–	स्मृतिचित्रे
१३. बाबूराव पेंढारकर	–	मखमालीचा पडदा
१४. कमलाबाई देशपांडे	–	माझी नृत्यसाधना
१५. कृ. पां. कुलकर्णी	–	आत्मवृत्त
१६. वि. द. घाटे	–	गतगोष्टी
१७. ग. य. चिटणीस	–	दोन तपे
१८. चिं. ग. कोल्हटकर	–	चरित्रचंद्र
१९. गो. स. सरदेसाई	–	माझी जन्मठेप
२०. य. गो. जोशी	–	चित्र आणि चरित्र

थोरांच्या सहधर्मचारिणी

पुढे दिलेल्या पहिल्या रकान्यातून काही प्रसिद्ध भारतीय व दुसऱ्या रकान्यातून त्यांच्या सहधर्मचारिणींची नावे विखरून दिली आहेत. येतील तुम्हाला ह्या जोडया लावता ? उदा. राम-सीता

रकाना १	रकाना २
१. याज्ञवल्क्य	सुचेता
२. धृतराष्ट्र	जिजाबाई
३. रावण	कैकेयी
४. वसिष्ठ	शीलवती
५. गौतम	प्रभावती
६. हरिश्चंद्र	ललितादेवी
७. थोरले माधवराव	मस्तानी
८. शिवाजी	ताराबाई
९. आचार्य अत्रे	सुमित्रा
१०. डॉ. केतकर	द्रौपदी
११. महात्मा गांधी	तारामती
१२. जवाहरलाल नेहरू	आनंदीबाई
१३. धर्मराज	अरुंधती
१४. लक्ष्मण	अहल्या
१५. राजाराम	रमा
१६. पहिले बाजीराव	सोयराबाई
१७. शहाजी	सुधा
१८. राघोबा	कस्तुरबा
१९. दशरथ	कमला
२०. जयप्रकाश	इंदिरा
२१. लालबहादुर शास्त्री	लक्ष्मीबाई
२२. आचार्य कृपलानी	मंदोदरी
२३. कवी टिळक	कुंती
२४. फिरोज गांधी	मैत्रेयी

सामाजिक चळवळींचे पुढारी

पुढे दिलेल्या आकृतीत सामाजिक चळवळी आणि त्यांच्या जनकांची नावे विखरून दिली आहेत. त्यांची योग्य अशी जुळणी करता येईल तुम्हाला ?

सामाजिक चळवळी	त्यांचे जनक
१. रेड क्रॉस	विनोबा भावे
२. आर्य समाज	धोंडो केशव कर्वे
३. बॉय स्काउट	श्रीमती ब्लॅव्हॅट्स्की
४. रामकृष्ण मिशन	हेन्री डूरांट
५. हरिजनांसाठी चळवळ	बेडन पॉवेल
६. भारत सेवक समाज	ना. म. जोशी
७. सर्व्हंटस् ऑफ इं. सोसायटी	महात्मा गांधी
८. भूदान चळवळ	गोपाळ कृष्ण गोखले
९. थिऑसाफिकल चळवळ	जवाहरलाल नेहरू
१०. विधवांसाठी आश्रम	स्वामी विवेकानंद
११. सोशल सर्व्हिस लीग	स्वामी दयानंद
१२. ब्राह्मोसमाज	राजा राममोहन राय

बौद्धिक मिठाई - भाग २ उत्तरे

पान नं. ५. 'श्रीगणेशाय नमः'चे उत्तर

गणपती– विघ्नहर्ता; **सरस्वती**– भारती, वाग्देवता, वागेश्वरी, वाग्वल्लरी, हंसवाहिनी; **ब्रह्मदेव**– हंसवाहन, विधाता; **श्रीकृष्ण**– दामोदर, रंगनाथ, शौरी; **शंकर**– महाकाल(ळ), शूलपाणी, व्योमकेश, मकरध्वज, वृषभध्वज, श्रीकंठ

पान नं. ८. 'शोधा हे लपलेले'चे उत्तर

प्राणी– गाय, तरस, माकड, मगर; **पक्षी**– गवळण, कावळा, खंड्या, चातक; **शरीरावयव**– कपाळ, गाल, पाय, दंड; **फळे**– जांब, काकडी, नारंगी, द्राक्षे; **भाजी**– मुळा, पालक, गवार, माठ.

पान नं. १३. 'राणीचा बाग'चे उत्तर–

१ ते ४५ क्रमांक असलेल्या चौकोनातील अक्षरे त्यांच्या संख्यानुक्रमाने एकापुढे एक ठेवून वाचा की तुम्हाला ते सारे प्राणी तात्काळ मिळतील. ते आहेत– १. बिबळ्या वाघ, २. पाणघोडा, ३. काळवीट, ४. शहामृग, ५. नीलगाय, ६ सारस ७. कासव, ८. मगर, ९. जिराफ, १०. हरण, ११. सांबर, १२. करकोचा, १३. चित्ता.

पान नं. १६. 'शोधा हे पशुपक्षी'चे उत्तार

अजगर, करकोचा, काकाकुवा, काळवीट, बुलबुल, पाणघोडा, नीलगाय, नीलकंठ, शहामृग, गवळण, कबुतर

पान नं. १७. 'कोण कोण गेले सहलीला'चे उत्तार

१. सहस्रबुद्धे, २. पटवर्धन, ३. माईणकर, ४. गोंधळेकर, ५. कोल्हटकर, ६. पणशीकर, ७. वैशंपायन, ८. पेंढुरकर, ९. जोगळेकर, १०. गव्हाणकर, ११. देहरकर, १२. शृंगारपुरे.

पान नं १९. 'तुमचे सामान्यज्ञान' चे उत्तर

१. उष:कालीन भूमी, २. तीन मैलांपर्यंत, ३. वास्को डी गामा ४. मिकॅडो, ५. २,४०,००० मैल दूर, ६. दर दहा वर्षांनी, ७. यांत्रिक मानव, ८. दगड, ९. सहा तास, १०. २४ कॅरेट, ११. इंग्लंड, १२. चित्तरंजन (प. बंगाल) इथे, १३. बंगलोर, १४. पॅसिफिक, अटलांटिक, हिंदी महासागर, १५. सहा महिने, १६. सिंधू नदी, १७. शून्य, १८. शहामृग, १९. मादाम क्युरी. रेडियमचा शोध लावला.

पान नं. २०. 'क' कडबोळेचे उत्तर–

१. कनक, २. कलिका, ३. कमला, ४. कलाक, ५. कलम, ६. कपोत, ७. करार, ८. करक, ९. कमाऊ, १०. करणी,

११. कवड, १२. कनात, १३. कटाक्ष, १४. कन्यका, १५. कर्तव्य, १६. कल्लोळ, १७. कदर, १८. कफनी, १९. कपिला, २०. कचोळे.

पान नं. १२. '**गडी**'**ची आगगाडीचे उत्तर**–

१. तागडी, २. पगडी, ३. बांगडी, ४. दगडी, ५. बेगडी, ६. तंगडी, ७. नांगडी, ८. फुगडी, ९. पागडी, १०. सगडी, ११. घोंगडी, १२ बुगडी, १३. निगडी, १४. जंगडी, १५. रंगडी १६. लंगडी, १७. नागडी, १८. लंगडी, १९. फेंगडी, २०. सौंगडी,

पान नं. २२. '**इंग्रजी-मराठी–१**'**चे उत्तर**–

१. एक, २. एक्का, ३. बीड, ४. बीज, ५. सीमा, ६. सीधा, ७. डीक, ८. ईश, ९. ईद, १०. ईसा, ११. जीव, १२. जीन, १३. आयता, १४. आयना, १५. केव्हा, १६. केका, १७. ओघ, १८. ओढा, १९. ओस, २०. ओटा, २१. पीळ, २२. पीठ, २३. पीडा, २४. पीक, २५. टीक, २६. टीका, २७. टीपा, २८, वायल, २९. वायन, ३०. वायदा.

पान नं. २३. '**नद्यांच्या काठावरची शहरे– १**'**चे उत्तर**–

गंगा – हरद्वार, **गंगा** – कानपूर, **गंगा** – पाटणा, **गंगा** – वाराणसी, **गोदावरी** – नासिक, **गोमती** – लखनौ, **कृष्णा** – विजयवाडा, **गंगा-यमुना सरस्वती** – अलाहाबाद, **महानदी** – कटक

मैयानी– चित्तगाँग, **सतलज**– लुधियाना, **यमुना**– दिल्ली, **झेलम** – श्रीनगर, तापी – सुरत, **सतलज** – फेरोजपूर, **हुगळी** – कलकत्ता

पान नं. २४. ' **शब्दाशी झटपट** 'चे उत्तर–

१. कवन, २. पटल, ३. वावडी, ४. वारस, ५. नमन, ६. खीर ७. सार, ८. नामी, ९. दळ, १०. सण, ११. भाल, १२. ताण, १३. तमा, १४. नान, १५. रव.

पान नं. २४. (अ) ' **अटकळ पंचविशी** 'चे उत्तर–

एक अक्षरी शब्द– १. क, २. शी, **दोन अक्षरी शब्द**– ३. अट, ४. चट, ५. विट, ६. शीट, ७. कट, ८. टक, ९. पंक, १०. पंच, ११. टच, १२. कच, १३. कवि, १४. कळ, १५. चळ, १६. शीळ १७. अशी, १८ कशी, ११. विशी, **तीन अक्षरी शब्द**– २०. अटक, २१. कटक, २२. चटक, २३. अटळ, २४. विकळ, २५. विकट, २६. अळशी, २७. कळशी, २८ कळक, २९. अचळा, ३०. पंचक.

पान नं. ३५. ' **शरीरायवी वाक्यप्रचार– १** 'चे उत्तर–

१. विशिष्ट हेतूने जिवंत राहणे, २. वैभवास चढणे, ३. कार्याला सिद्ध होणे, ४. अक्कल कमी होणे, ५. वचनात अडकणे, ६. थोबाडीत मारणे, ७. अनियंत्रित बोलणे, ८. नावलौकिकास चढणे, ९. कल जाणणे, १०. मध्येच बोलणे, ११. दुर्गंधी असह्य होणे, १२. कामात कुचराई करणे, १३. पूर्णपणे उपभोग घेणे, १४. पोट भरणे, १५. विश्वासघात करणे, १६. तुच्छता दर्शविणे.

पान नं. ३६. '**शब्दसोपान**'**चे उत्तर**–

१. करद, २. ठोकर, ३. करणी, ४. मकर, ५. करताल, ६. सप्तकर, ७. करकोचा, ८. टोपीकर, ९, करमणूक, १०. रजनीकर, ११. करग्रहण, १२. सहस्त्रकर, १३. करदनकाळ, १४. अकरनकर, १५. करक.

पान नं. ३६. (अ) '**शब्दपट**'**चे उत्तर**–

		१ ज		
	२ क	ल	म	
३ ज	ल	त	र	ण
	४ म	र	ण	
		ण		

पान नं. ३८. '**देश आणि राजधन्या– १**'**चे उत्तर**–

१. नवी दिल्ली, २. काबूल, ३. डाक्का, ४. कोलंबो, ५. टोकिओ, ६. व्हिएन्ना, ७. बगदाद, ८. रोम, ९. इस्लामाबाद, १०. ओटावा, ११. पेकिंग, १२. रंगून, १३. कॅनबरा, १४. हवाना १५. तेहरान, १६. पॅरिस, १७. स्टॉकहोम, १८. ब्यूडापेस्ट, १९. ब्रुसेल्स, २०. नैरोबी, २१. कोपनहेगन, २२. बर्न, २३. ब्यूनोस

आयर्स, २४. जकार्ता, २५. बर्लीन, २६. माद्रिद, २७. बॉन, २८. केप टाउन, २९. प्राग, ३०. अथेन्स.

पान नं. ३९. '**खेळ आणि खेळाडू**'**चे** उत्तर–

क्रिकेट– हनीफ, बेदी, नायडू. **हॉकी**– जेंटल, बलवीरसिंग, ध्यानचंद, उधमसिंग. **टेनिस**– जयदीप मुखर्जी, आर. कृष्णन, नरेश कुमार. **कुस्ती**– दारासिंग, गणपत आंदळकर, चंदगीराम. **गोल्फ**– भरत राम. **धावणे**– मिल्खा सिंग. **फुटबॉल**– चुनी गोस्वामी, जर्नेलसिंग, मेवालाल. **बॅडमिंटन**– नंदू नाटेकर, **नेमबाजी**– करणी सिंग. **टेबल टेनिस**– गौतम दिवाण. **गिर्यारोहण**-- पुष्पा आठवले. **जलतरण**– आरती साहा, मिहीर सेन.

पान नं. ४१. '**प्राण्यावरून आलेले शब्द**' उत्तर--

१. एखाद्या मंडळीतील अत्यंत जुना माणूस, २. निंदकांनी केलेली निंदा, ३. हलकटांनी एखाद्या विरुद्ध केलेली व्यर्थ ओरड, ४. वेड लावण्याइतकी चिंता किंवा ध्यास, ५. प्रथम प्रिय पण नंतर त्रासदायक होणारी वस्तू, ६. कर्णकटू गायन किंवा कर्कश भाषण, ७. बाहेरून धैर्य दाखवणारा, पण अंतर्यामी भित्रा, ८. संभावितपणाच्या नावाखाली कपटी विचार झाकणारा, ९. गरीब, निरुपद्रवी माणूस, १०. मूर्खपणाची डोळेझाक, ११. मूर्ख, बेअकली माणूस, १२. अनेक लोक मध्ये पडल्याने विचका झालेले काम, १३. वैभवकाली धरून असणारे, पण विपत्काली सोडून जाणारे

लोक, १४. फार मोठी अक्षम्य चूक, १५. एखाद्याने गिळंकृत केलेली वस्तू परत न येणे.

पान नं. ४२. '**निवडा हे शब्द–२**' **चे उत्तर–**

१. एकसारखे पळणे, २. नेहमी असत्य बोलणारा, ३. कवडी चुंबक, ४. अत्यंत बेफिकीर, ५. सावध झोप, ६. श्रीमंत उदार माणूस, ७. न थांबता, ८. कृपणता, ९. नसती उठाठेव, १०. सरळ, रुंद मोकळा रस्ता, ११. अत्यंत दरिद्री माणूस, १२ आपमतलबी मत, १३. हमरस्ता, १४. स्वयंपाकगृह, १५. सात्त्विक प्रेम, १६. अपराधी, १७. कापडाचा तागा, १८. थिल्लर, १९. नौका, २०. तलवार, २१. समुद्र, २२. लुगड्याचा एक प्रकार.

पान नं. ४३. '**शरीरावयवी वाक्प्रचार–२**' **चे उत्तर–**

१. आसन्नमरण होणे, २. उपद्रव होणे, ३. निराश होणे, ४. विनंती अमान्य करणे, ५. पेचात सापडणे, ६. शेखी मिरवणे, ७. खाण्यास उत्सुक असणे, ८. संमती देणे, ९. दृष्टीस न पडणे, १०. गुप्त गोष्ट बाहेर पडू देणे, ११. वरचढ असणे, १२. पळून जाणे, १३. विस्तार करणे, १४. चरितार्थाचे साधन गमावणे, १५. हीन स्थितीतून वैभवाला येणे, १६. लाच देणे.

पान नं. ४४. '**थोर देशसेवक**' **चे उत्तर–**

दोन अक्षरी तीन नावे– बोस, शास्त्री, फुले, **तीन अक्षरी पाच नावे–** टिळक, गोखले, रानडे, लोहिया, आझाद, **चार अक्षरी दोन**

टारझन जंगल बोलणार
ॲरीट टॅगोस वाळवंट

कथा, १०. निगरगट, ११. सागरगामी, १२. नटनाटकी, १३. बांधबंदस्ती, १४. सभराभरी, १५. नवजीवन, १६. परिचारिका, १७. फळफळाट, १८. रखरखाट, १९. मातापितरे, २०. दुराचरणी

पान नं. ५१. ' ओळखा ह्या उपमा 'चे उत्तर

१. कातड्यासारखी, २. गुंजेसारखा, ३. कापरासारखे, ४. पालीसारखा, ५. कोळशासारखा ६. तिख्यासारखा ७. तक्षकासारखा, ८. कालासारखे, ९. जमदग्नीसारखा, १०. नव्या नवरीसारखा, ११. घोरपडीसारखा १२. शेळीसारखा, १३. भाकरीसारखा, १४. विषासारखा, १५. नक्षत्रासारखी, १६. सर्पासारखा १७. रेशमासारखी, १८. सुंभासारखा, १९. साखरेसारखा

पान नं. ५४. ' प्रसिद्ध आत्मचरित्रे ' चे उत्तर

१. कऱ्हेचे पाणी, २. नाबाद ८९, ३. चरित्रचंद्र, ४. चित्रपट, ५. गतगोष्टी, ६. आत्मवृत्त, ७. स्मृतिचित्रे, ८. मखमालीचा पडदा ९. माझी जन्मठेप, १०. दोन तपे, ११. माझी नृत्यसाधना, १२. सांगत्ये ऐका, १३. चित्र आणि चरित्र, १४. स्मरणसाखळी, १५. कृष्णाकाठची माती, १६. दिवस असे होते, १७. माझ्या आठवणी, १८. बहुरूपी, १९. माझी संसारयात्रा, २०. दुधाची घागर.

पान नं. ५५. ' थोरांच्या सहधर्मचारिणी ' चे उत्तर

१. मैत्रेयी, २. कुंती, ३. मंदोदरी, ४. अरुंधती, ५. अहल्या, ६. तारामती, ७. रमा, ८. सोयराबाई, ९. सुधा, १०. शीलवती,

११. कस्तुरबा, १२. कमला, १३. द्रौपदी, १४. सुमित्रा, १५. ताराबाई, १६. मस्तानी, १७. जिजाबाई, १८. आनंदीबाई, १९. कैकेयी, २०. प्रभावती, २१. ललितादेवी, २२. सुचेता, २३. लक्ष्मीबाई, २४. इंदिरा.

पान नं ५४. '**सामाजिक चळवळींचे पुढारी**'**चे उत्तर**

१. हेन्री डूरांट, २. स्वामी दयानंद, ३. बेडन पॉवेल, ४. स्वामी विवेकानंद, ५. महात्मा गांधी, ६. जवाहरलाल नेहरू, ७. गोपाळ कृष्ण गोखले, ८. विनोबा भावे, ९. श्रीमती ब्लॅव्हॅटस्की, १०. धोंडो केशव कर्वे, ११. ना. म. जोशी, १२. राजा राममोहन राय

१३४४ दि. १५/२/८२

एक दोन तीन चार भाग

बौद्धिक मिठाईचे

आम्ही एकदम प्रकाशित केले आहेत

का ?

उत्तर अगदी सोपे आहे !

दोन वर्षापूर्वी आम्ही या पुस्तकाचे फक्त दोनच भाग प्रकाशित केले. ही पुस्तके मुलांना व पालकांना फार आवडल्याने दोन्ही पुस्तकांच्या आवृत्त्या झटकन संपल्या !

आशा भालेकरांनी लिहिलेल्या या पुस्तकांची लोकप्रियता फार ! म्हणून तर चार भाग एकदम प्रकाशित केले ! ते अर्थात तुम्हाला आवडणारच !

नितीन प्रकाशन पुणे–३०.

कव्हर छपाई : अनमोल मुद्रणालय, ४ सोमवार पेठ, पुणे ११